

INFORMÁCIA O ŠKOLSTVE A VZDELÁVANÍ SLOVÁKOV ŽIJÚCICH V JEDNOTLIVÝCH KRAJINÁCH SO ŠTATÚTOM NÁRODNOSTNEJ MENŠINY

MATERIÁL PRE VÝBOR NR SR PRE VZDELÁVANIE, VEDU, MLÁDEŽ A ŠPORT

1.

Štátna politika Slovenskej republiky vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí vychádza z nasledovného ústavného a právneho rámca:

- **Ústava Slovenskej republiky, Čl. 7a**
- **Zákon č. 474/2005 Z. z. o Slovákoch žijúcich v zahraničí a o zmene a doplnení niektorých zákonov**

V zmysle zákona č. 474/2005 Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí každoročne predkladá na **rokovanie vlády SR Správu za predchádzajúci kalendárny rok o štátnej politike SR vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí a o poskytnutej štátnej podpore Slovákom žijúcim v zahraničí spolu s návrhom programu na ďalší rok**. Správu následne vláda SR predkladá Národnej rade SR (v roku 2017 bola Správa schválená uznesením vlády č. 276/2017 na jej rokovaní dňa 7. 6. 2017).

Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí v zmysle zákona č. 474/2005 vypracoval **Koncepciu štátnej politiky vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí na obdobie rokov 2016 - 2020, ktorú schválila vláda SR svojím uznesením č. 571/2015.**

Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí v zmysle zákona č. 474/2005 **poskytuje štátnu podporu v oblastiach: a) vzdelávania, vedy a výskumu, b) kultúry, c) informačnej a d) médií.**

2.

Situácia v oblasti školstva a vzdelávania v krajinách, v ktorých majú Slováci štatút národnostnej menšiny

Informácia o školstve a vzdelávaní príslušníkov slovenskej národnostnej menšiny v ČR, Chorvátsku, Maďarsku, Poľsku, Rumunsku, Slovinsku, Srbsku a na Ukrajine je štruktúrovaná nasledujúcim spôsobom:

A/ Legislatíva a postavenie slovenských škôl, resp. škôl s vyučovaním slovenského jazyka v školskom systéme krajiny

B/ Bilaterálna spolupráca medzi SR a krajinami, v ktorých majú Slováci postavenie národnostnej menšiny v oblasti školstva

C/ Typy a počty slovenských škôl a škôl s vyučovaním slovenského jazyka

D/ Počet detí navštevujúcich slovenské školy, resp. hodiny slovenského jazyka

E/ Učitelia vyslaní zo Slovenskej republiky do jednotlivých krajín

F/ Podpora Slovenskej republiky v oblasti školstva a vzdelávania

G/ Problémy, potreby a požiadavky krajanov v oblasti školstva a vzdelávania

ČESKÁ REPUBLIKA

A/ V školskom systéme Českej republiky neexistuje slovenská škola, resp. škola s vyučovaním slovenského jazyka. Posledná slovenská škola zanikla v Karvinej. V súčasnosti sú v Českej republike evidentné snahy o zriadenie materskej slovenskej škôlky v Prahe.

B/ Spolupráca s Českom prebieha na základe Protokolu medzi Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR a Ministerstvom školstva, mládeže a telovýchovy ČR o spolupráci v oblasti vzdelávania, mládeže a športu na roky 2012 - 2016.

V roku 2016 študovalo na vysokých školách v ČR 22 200 slovenských občanov.

F/ V rámci grantového systému ÚSZZ boli v roku 2017 v Českej republike v oblasti vzdelávania podporené celkovo 4 projekty v sume 5 500 Eur. Jedná sa o nasledovné projekty: 1/ projekt „100 rokov vzniku ČSR, nová kapitola dejín Slovenska – večerná univerzita“ predložený Obcou Slovákov v Českej republike, podporený sumou 1000 Eur, 2/ projekt „Slovenská víkendová škola v Prahe“ predložený Slovensko – českým klubom, podporený sumou 2000 Eur, 3/ projekt „Literárna súťaž Jána Kollára“ predložený Slovenským literárnym klubom v ČR, podporený sumou 1500 Eur, 4/ projekt „10. snem Obce Slovákov v Českej republike“, podporený sumou 1000 Eur.

V roku 2016 sa na programe MŠVVaŠ SR Letná škola choreografie ľudového tanca – Heľpa organizovanom pre Slovákov žijúcich v zahraničí zúčastnili 3 účastníci z Českej republiky.

CHORVÁTSKO

A/ Príslušníci národnostných menšín v Chorvátsku realizujú právo na výchovu a vzdelávanie v jazyku a reči národnostných menšín na základe Ústavy Chorvátska, ústavného zákona o právach národnostných menšín a zákona o vzdelávaní v jazyku a písme národnostných menšín.

Výchova a vzdelávanie príslušníkov národnostných menšín sa môže realizovať v modeloch A, B a C.

Model A znamená, že celé vyučovanie prebieha v jazyku národnostnej menšiny.

Tento model využíva srbská, česká, talianska a maďarská národnostná menšina.

Model B znamená, že časť predmetov sa vyučuje v jazyku národnostnej menšiny a časť predmetov sa vyučuje v chorvátskom jazyku. Tento model využíva srbská, česká, talianska a maďarská národnostná menšina.

Model C znamená, že výučba prebieha v chorvátskom jazyku, pričom národnostná menšina si môže zvoliť 2 – 5 hodín vyučovania vo svojom jazyku týždenne. Tento model využíva slovenská, srbská, česká, talianska, maďarská, rusínska, ukrajinská a albánska národnostná menšina.

V zmysle vyššie uvedeného slovenská národnostná menšina využíva len model C, pretože podľa predstaviteľov tejto menšiny, slovenská menšina nemá potenciál na to, aby mohla využívať modely A a B. V rámci 2 – 5 hodín výučby v národnostnom jazyku týždenne sa v slovenskom jazyku môžu vyučovať aj predmety zemepis, dejepis, výtvarné a hudobné umenie. Väčšina škôl využíva iba 2 hodiny týždenne, pričom v ZŠ v Iloku, Bibinji a Šibeniku sú 3 hodiny a v Josipovci Punitovačkom 5 hodín týždenne v slovenskom jazyku..

Učebný plán a učebné osnovy na vyššie uvedených školách schvaľuje Ministerstvo vedy, vzdelávania a športu Chorvátskej republiky.

B/ Bilaterálna spolupráca s Chorvátskom v oblasti školstva prebieha na základe Programu spolupráce medzi MŠVVaŠ SR a MVVaŠ CHR na roky 2014 – 2017.

C/ Príslušníci slovenskej národnostnej menšiny nemajú predškolské vzdelávanie v materinskom jazyku. Výučba slovenského jazyka prebieha v 14 ZŠ a v 3 vysunutých oddeleniach. Slovenský jazyk sa vyučuje na SŠ v Iloku a na gymnáziu v Požege.

D/ Celkovo výučbu slovenského jazyka v ZŠ v školskom roku 2016/2017 navštevuje 490 žiakov. Na SŠ študuje slovenčinu 12 žiakov a na gymnáziu v Požege 57 študentov.

E/ Do Chorvátska nie sú vyslaní žiadni učitelia zo Slovenskej republiky.

F/ V rámci grantového systému ÚSŽZ bolo v roku 2017 v Chorvátsku v oblasti školstvo a vzdelávanie podporených 6 projektov v celkovej sume 5 400 Eur. V roku 2016 ÚSŽZ poskytol ÚSŽZ investičnú dotáciu vo výške 5 000 Eur na vybudovanie kabinetu slovenského jazyka na ZŠ v Josipovci.

Slováci z Chorvátska sa zúčastnili na týchto podujatiach organizovaných MŠVVaŠ SR: Škola v prírode, Letná škola bábkového divadla, Metodický kurz pre učiteľov (organizovaný v Srbsku), Kurz slovenského jazyka a kultúry pre krajanov, Mikuláš a Vianoce na Slovensku. V r. 2016 sa na uvedených vzdelávacích programoch a podujatiach organizovaných pre Slovákov žijúcich v zahraničí zúčastnilo celkom 69 účastníkov z Chorvátska.

V rámci akademického roka 2015/2016 (od 1.1. 2016 do 31. 8. 2016) študovalo na Slovensku 22 študentov z Chorvátska v rámci udelených vládnych štipendií vlády SR pre

Slovákov žijúcich v zahraničí. V akademickom roku 2016/2017 študuje na Slovensku 27 štípendistov vlády SR z Chorvátska.

G/ Počty žiakov sa znižujú aj vďaka odchodu celých rodín za prácou do zahraničia. Krajanská organizácia sa snaží o zriadenie predškolského zariadenia pre deti a deklaruje, že by v tejto záležitosti potrebovala pomoc zo Slovenska. Slováci v Chorvátsku si uvedomujú potrebu vypracovania lepšej stratégie ako rodičov, mládež a deti priviesť k tomu, aby si intenzívnejšie pestovali a chránili materinskú reč. Do plánu modelu C sa snažia vniesť čo najviac prvkov národných a kultúrnych dejín samotnej menšiny a potom ich zaradiť do širších slovenských kontextov. Slováci žijúci v Chorvátsku sa opakovane vyjadrujú, že potrebujú odborníkov a metodikov zo Slovenska, ktorí by im vedeli poradiť v oblasti školstva a vzdelávania.

MAĎARSKO

A/ Existenciu dnešnej slovenskej výučby v Maďarsku ovplyvnila zmena, ktorá nastala v roku 1948. Vtedy sa zrodila predstava, podľa ktorej treba vytvoriť ucelený slovenský školský systém pozostávajúci z materských, základných, stredných škôl a z vysokoškolských katedier. V roku 1961 sa jednojazyčné slovenské školy transformovali na dvojazyčné slovensko-maďarské školy, v ktorých sa humanitné predmety dodnes vyučujú v slovenskom a prírodovedné disciplíny v maďarskom jazyku. Paralelne so zakladaním škôl s vyučovacím jazykom slovenským v priebehu krátkeho času zaviedli v 80 maďarských školách v slovenských lokalitách fakultatívnu výučbu slovenského jazyka. Takto vznikol typ školy, v ktorej sa slovenčina vyučuje ako predmet a postupne prevládol do takej miery, že dnes tvorí 90-95% slovenských školských ustanovizní. V 90. rokoch minulého storočia sa začala reforma verejného školstva a v rámci nej aj reforma národnostného školstva. Nariadenie Ministerstva školstva a kultúry č. 32 z roku 1997 „O vydaní smerníc národnostnej a etnickej výučby“ rozlišuje 3 typy národnostných škôl:

- Jednojazyčné školy, v ktorých vyučovanie /okrem maďarského jazyka a literatúry/ prebieha v národnostnom jazyku
- Dvojazyčné školy, v ktorých vyučovanie prebieha dvojazyčne, ale 50% vyučovacích hodín /okrem maďarského a cudzieho jazyka/ sa realizuje v národnostnom jazyku. Okruh predmetov vyučovaných v národnostnom jazyku nariadenie neurčuje, je to v kompetencii škôl.
- Školy vyučujúce národnostný jazyk ako predmet, v ktorých výučba prebieha v maďarskom jazyku, ale do rozvrhu je zaradený aj národnostný jazyk a literatúra a to týždenne minimálne v počte 4 hodín. V týchto školách sa vyučuje aj predmet tzv. slovenská vzdelanosť v počte 0,5 hodiny na nižšom stupni a 1 hodina týždenne na vyššom stupni.

B/ Spolupráca s Maďarskom v oblasti školstva, vedy, športu a mládeže sa realizuje na základe Programu spolupráce medzi MŠVVaŠ SR a Ministerstvom školstva Maďarskej republiky na roky 2000 – 2003, ktorý bol obidvomi stranami predĺžený do podpisu nového zmluvného dokumentu.

Ďalšou platformou, na ktorej sa prerokávajú otázky školstva a vzdelávania slovenskej národnostnej menšiny v Maďarsku, je Zmiešaná slovensko- maďarská komisia pre otázky vzdelávania, vedy, športu, mládeže. V septembri 2012 sa v Komárne uskutočnilo ostatné zasadnutie uvedenej zmiešanej komisie. Na základe informácií maďarskej strany má MR záujem o prípravu 6. zasadnutia uvedenej komisie v Maďarsku v blízkej budúcnosti.

V roku 2016 sa tiež uskutočnilo XIII. zasadnutie Zmiešanej slovensko-maďarskej komisie pre záležitosti menšín. Správu o priebehu a výsledkoch XIII. zasadnutia Zmiešanej slovensko-maďarskej komisie pre záležitosti menšín vláda SR schválila na svojom zasadnutí dňa 1. 2. 2017.

C. V súčasnosti v Maďarsku existuje okolo 90 školských inštitúcií /72 škôlok a 46 škôl/, ktoré zákonné predpisy definujú ako slovenské národnostné školy. Slovenské materské škôlky fungujú v 8 župách. Najviac škôlok je v Békešskej a v Novohradskej župe. Smernice o národnostnej výchove určili 2 typy materských škôl. V jednojazyčných materských školách výchova prebieha zväčša v národnostnom jazyku, v dvojjazyčných škôlkach v maďarskom a národnostnom jazyku. Nariadenie neurčuje pomer používania týchto jazykov. V zmysle týchto predpisov jednojazyčná škôlka funguje iba v slovenskej základnej škole v Budapešti. Ostatné materské škôlky sú dvojjazyčné.

Základné školy, v ktorých sa vyučuje slovenčina, fungujú v 9 župách. Najviac takýchto škôl je v Komárňansko-ostrihomskej, v Békešskej a Peštianskej župe. Jednojazyčná škola funguje v Budapešti. Dvojjazyčné školy sú v Békešskej Čabe, Novom Meste pod Šiatrom, Sarvaši a v Slovenskom Komlóši. Po slovensky sa v nich vyučuje dejepis, zemepis, slovenská vzdelanosť, vecné učivo, spev a hudba, kreslenie, technika a telesná výchova. V ostatných školách sa vyučuje slovenský jazyk a literatúra, resp. slovenská vzdelanosť v počte 4 hodín týždenne.

V porovnaní s vlaňajším školským rokom značne klesol počet žiakov, ktorí sa učia po slovensky v školách: v Šárišape, Dengeleg, Netejč.

Študijný obvod nepovolil samostatnú triedu pri počte 8 detí v Šápove. Zlúčené triedy sú v 10 školách. Slovenčina sa vyučuje aj formou krúžku a to v nasledovných školách: B. Čabe – Madách ul., Kétsoproni, Senváclave – vo Waldorfskej ZŠ, Kondoroši a Netejci.

V Maďarsku fungujú 2 národnostné slovenské gymnáziá – v Budapešti a v Békešskej Čabe. Okrem národnostných škôl slovenčina sa vyučuje ako cudzí jazyk v strednej škole v Novom Meste pod Šiatrom a v Balašských Ďarmotách.

Na ďalšom stupni sa slovenčina vyučuje v 4 vysokoškolských inštitúciách, v každej z nich prebieha vysokoškolská príprava pedagógov, resp. humanitne zameranej inteligencie. Vysoká škola S. Tešedíka v Sarvaši a Slovenská národnostná katedra Rímskokatolíckej vysokej školy pedagogickej Jána Vitéza v Ostrihome pripravuje učiteľky materských škôl a učiteľov prvého stupňa základných škôl. Katedra slovenského jazyka a literatúry Vysokoškolskej pedagogickej fakulty Gyulu Juhásza, ktorá pôsobí

v rámci Segedínskej univerzity, pripravuje učiteľov 2. stupňa. Na Univerzite Lóranda Eotvosa v Budapešti prebieha príprava učiteľov stredných škôl.

D/ Jednojazyčnú materskú škôlku navštevuje 28 žiakov, dvojjazyčné škôlky navštevuje okolo 2700 žiakov.

V jednojazyčnej základnej škole v Budapešti sa slovenčinu učí 91 žiakov. V dvojjazyčných základných školách sa slovenský jazyk učí 809 žiakov.

V národnostnom slovenskom gymnáziu v Budapešti sa učí slovenský jazyk 44 študentov a v gymnáziu v Békešskej Čabe je to 56 študentov.

E. Na školách s vyučovaním slovenského jazyka v Maďarsku na základe Programu spolupráce pôsobia v školskom roku 2016/2017 6 učitelia vyslaní MŠVVaŠ SR.

F. V rámci grantového systému ÚSZZ bolo v roku 2017 v Maďarsku v oblasti školstva a vzdelávania podporených 20 projektov v celkovej sume 23 600 Eur.

Pedagógovia a žiaci z Maďarska sa zúčastnili na týchto podujatiach organizovaných MŠVVaŠ SR: Škola v prírode, Metodický kurz pre učiteľov – sakrálne stavby, Kurz slovenského jazyka a kultúry pre krajanov, Mikuláš a Vianoce na Slovensku, Súťaž v digitálnej fotografii a krátkej filmovej tvorbe – pobyt víťazov, Letný tábor pre deti z Maďarska, Letná škola choreografie ľudového tanca – Heľpa, Mobilná učebňa slovenského jazyka – cestujeme, Bilingválna škola slovenských reálií a anglického jazyka, Kurz slovenského jazyka a odbornej prípravy pre maturantov, Letná škola mladých vedcov, Metodický kurz pre učiteľov – cestujeme po hradoch a zámkoch, Letná škola mladých informatikov, Metodický kurz pre učiteľov – slovenský národný korpus, Výjazdový metodický kurz pre učiteľov – Maďarsko. V r. 2016 sa na uvedených vzdelávacích programoch a podujatiach organizovaných pre Slovákov žijúcich v zahraničí zúčastnilo celkom 207 účastníkov z Maďarska.

V rámci akademického roka 2015/2016 (od 1.1. 2016 do 31. 8. 2016) študovalo na Slovensku 10 študentov z Maďarska v rámci udelených štipendií vlády SR pre Slovákov žijúcich v zahraničí. V akademickom roku 2016/2017 študuje na Slovensku 11 štipendistov vlády SR z Maďarska.

G. Aktuálne problémy:

- nedostatok učiteľov slovenského jazyka. V tejto súvislosti sa množia žiadosti o zabezpečenie hosťujúceho učiteľa zo Slovenska
- nedostatočná jazyková príprava učiteľov slovenského jazyka
- malý počet zúčastnených učiteľov na doškoloňovacích podujatiach (v mnohých školách je len 1 učiteľ, ktorý je tým pádom nezastupiteľný)
- nedostatok učebníc v slovenskom jazyku. Nie sú preložené učebnice z každého predmetu. Najväčším nedostatkom trpia prírodopisné predmety, napr. chémia a fyzika. Zo strany MŠVVaŠ SR sa podarilo zabezpečiť iba šlabikáre.
- nedostatok moderných učebných pomôcok

POLSKO

A/ Vyučovanie slovenského jazyka v spišských a oravských obciach, ktoré sú dnes súčasťou Poľska, má dlhodobú tradíciu. V slovenčine sa žiaci učili čítať, písať a počítať už v 18. storočí a v priebehu nasledujúcich storočí bola táto výučba predmetom viacerých reforiem a zmien. Negatívnu úlohu zohrala najmä reforma školstva z r. 1999, kedy boli vytvorené spádové školy, ktoré združovali žiakov od 7. do 9. ročníka z viacerých okolitých obcí. Tým sa prerušila kontinuita vyučovania slovenského jazyka na základných školách a výrazne klesol počet študentov zapísaných na tento predmet. Poslednou školou s vyučovacím jazykom slovenským bola základná škola v Novej Belej.

B/ Bilaterálna spolupráca s Poľskom sa uskutočňuje na základe Programu spolupráce medzi MŠVVaŠ SR a Ministerstvom národného školstva a športu Poľskej republiky na roky 2003 – 2006, ktorého platnosť sa automaticky predlžuje na ďalší rok. V akademickom roku 2016/2017 študovalo na slovenských vysokých školách v rámci programu spolupráce celkovo 7 štipendistov z Poľska. V zmysle uvedeného programu spolupráce sa striedavo v SR a v Poľskej republike uskutočňujú zasadnutia Slovensko-poľskej komisie humanitných vied pri MŠVVaŠ SR a Ministerstve vedy a vysokého školstva PR.

C/ V súčasnosti sa slovenčina vyučuje v 7 základných školách, 2 vyšších stupňoch základných škôl tzv. gymnáziách a v 1 type strednej školy v tzv. lýceu. Vyučovanie prebieha na ZŠ v Novej Belej, Nedeci, Jurgove, Kacvine, Krempachoch, Vyšných Lapšoch, Podvlku, na gymnáziu v Krempachoch, gymnáziu v Nižných Lapšoch a v Združenej škole hrdinov Westerplatte v Jablonke.

D/ Na Spiši a na Orave v Poľsku sa slovenský jazyk na základných školách učí celkovo 179 žiakov, na gymnáziách 59 žiakov a v lýceu 23 študentov. To znamená, že celkovo je to 261 žiakov, ktorí sa učia slovenčinu.

E/ V Poľsku nepôsobí žiaden vyslaný učiteľ zo Slovenska.

F/ V rámci grantového systému ÚSZZ boli v roku 2017 v Poľsku v oblasti školstva a vzdelávania podporené 4 projekty v celkovej sume 9 700 Eur.

Pedagógovia a žiaci z Poľska sa zúčastnili na týchto podujatiach organizovaných MŠVVaŠ SR: Škola v prírode a zimné športy, Škola v prírode II. turnus /Poľsko-Chorvátsko/, Mikuláš a Vianoce na Slovensku, Letný tábor mladých výskumníkov UNESCO, Letná škola choreografie ľudového tanca – Hel'pa, Letná škola bábkového divadla. V roku 2016 sa na uvedených vzdelávacích programoch a podujatiach organizovaných rezortom školstva pre Slovákov žijúcich v zahraničí zúčastnilo celkom 111 účastníkov z Poľska.

V akademickom roku 2016/2017 sa letného seminára slovenského jazyka a kultúry Studia Academica Slovaca zúčastnilo 12 poľských študentov a pedagógov.

V rámci akademického roka 2015/2016 (od 1.1. 2016 do 31. 8. 2016) absolvovala 1 študentka z Poľska jazykovú a odbornú prípravu. Od 1. 9. 2016 nastúpila na vysokoškolské štúdium prvého stupňa. V akademickom roku 2016/2017 študuje na Slovensku 1 štipendista vlády SR z Poľska.

V školskom roku 2016/2017 študujú na stredných školách v SR 2 štipendisti MŠVVaŠ SR. 1 štipendium bolo udelené od školského roka 2012/2013 na 6-ročné štúdium v odbore hudba - cirkevná hudba na Konzervatóriu v Žiline a 1 štipendium bolo udelené od školského roka 2014/2015 na 6-ročné štúdium v odbore hudobno-dramatické umenie na Konzervatóriu v Košiciach.

G/ Vo všeobecnosti možno konštatovať, že na vyučovanie chýbajú moderné a zaujímavé učebnice a učebné pomôcky, ktoré by zodpovedali súčasnej forme vyučovania slovenského jazyka na školách v Poľsku. Napriek tomu, že situácia nie je ideálna, nie je ani nezvratiteľná. Odstránenie vyššie spomínaných problémov, väčšia aktivita vedenia škôl, či informovanosť rodičov a spoločne so zaangażovanosťou slovenskej a poľskej strany pri riešení niektorých otázok na medzištátnej, vládnej i samosprávnej úrovni by určite pomohli situáciu na školách, kde sa vyučuje slovenčina, zlepšiť. Taktiež tu existuje možnosť obnoviť vyučovanie slovenského jazyka i na školách, kde už vyučovanie zaniklo alebo dokonca i v materských školách. Pritom stačí, aby prejavili záujem minimálne 3 žiaci, a to i z viacerých škôl v gmine (stredisková obec zložená z viacerých katastrálnych území, „malý okres“). Gmina by pritom takúto aktivitu mala len privítať, keďže dostáva na každého žiaka učiaceho sa slovenský jazyk dodatočnú štátnu subvenciu.

RUMUNSKO

A/ Základným zákonom pre oblasť školstva je Zákon č. 1/2011 o národnej výchove s následnými zmenami a doplnkami. Zákon obsahuje samostatnú XII. Kapitolu, ktorá pojednáva o právach príslušníkov národnostnej menšiny v rámci ich vzdelávania sa v jazyku národnostnej menšiny.

B/ Bilaterálna spolupráca s Rumunskom sa uskutočňuje na základe Programu spolupráce medzi MŠVVaŠ SR a Ministerstvom školstva, výskumu a mládeže Rumunska v oblasti vzdelávania na roky 2013 -2016. Program spolupráce umožňuje vzájomnú výmenu študentov a doktorandov na časť VŠ a doktorandského štúdia, stážové pobyty vedeckých a pedagogických pracovníkov a účasť na jazykových letných kurzoch. Slovenská strana v súlade s dokumentom poskytuje aj krajanské štipendiá.

C/ a D/ V súčasnosti všetky školy a predškolské zariadenia s vyučovacím jazykom slovenským v Rumunsku patria do sústavy verejných škôl a podliehajú všeobecnej

legislatíve pre oblasť školstva. Demokratický zväz Slovákov a Čechov v Rumunsku nevstupuje priamo do organizovania a riadenia národnostných škôl, ale podporuje ich činnosť prostredníctvom iných aktivít týkajúcich sa žiakov a učiteľov.

Vo všetkých regiónoch obývaných Slovákami môžeme v Rumunsku hovoriť o stabilnej sieti základných škôl s vyučovacím jazykom slovenským za posledných približne sto rokov. Stredné školstvo s vyučovacím jazykom slovenským začína písať svoju históriu 25. novembra 1945, keď vzniká v Nadlaku Československé štátne gymnázium (dnes Lýceum Jozefa Gregora Tajovského v Nadlaku). Za celé polstoročie, do r. 1995 je to jediná stredná škola s vyučovacím jazykom slovenským v Rumunsku. V roku 1995 vzniká aj druhá stredná škola s vyučovacím jazykom slovenským v bihorskej oblasti (Bodonoš).

V školskom roku 2016-2017 školská sieť s vyučovacím jazykom slovenským v Rumunsku sa skladá z nasledovných škôl:

Župa Arad (301 žiakov):

Teoretické lýceum Jozefa Gregora Tajovského v Nadlaku – v rámci neho fungujú materské školy, prvý a druhý stupeň základnej školy (ZŠ) a stredná škola s vyučovacím jazykom slovenským.

Župa Bihor (293 žiakov):

Teoretické lýceum Jozefa Kozáčka v Bodonoši – materská škola, prvý a druhý stupeň ZŠ a stredná škola s vyučovacím jazykom slovenským.

Základná osemročná škola Nová Huta – materská škola, prvý a druhý stupeň ZŠ.

Základná osemročná škola Šarany – materská škola, prvý a druhý stupeň ZŠ.

Základná škola s ročníkmi I-IV Varasău (funguje ako vysunuté pracovisko Základnej osemročnej školy Brusturi) – materská škola a prvý stupeň ZŠ.

Základná škola s ročníkmi I-IV Čerpotok (funguje ako vysunuté pracovisko Technologického lýcea v Suplacu de Barcău) – materská škola a prvý stupeň ZŠ.

Základná škola s ročníkmi I-IV Varzaľ (funguje ako vysunuté pracovisko Teoretického lýcea J. Kozáčka v Bodonoši) – prvý stupeň ZŠ.

Základná škola s ročníkmi I-IV Nový Šastelek (funguje ako vysunuté pracovisko Základnej osemročnej školy Derna) – prvý stupeň ZŠ.

Materská škola Aleșd – v rámci nej funguje aj skupina s vyučovacím jazykom slovenským.

Župa Sălaj (102 žiakov):

Základná osemročná škola Gemelčička (funguje ako vysunuté pracovisko Základnej osemročnej školy Plopiș) – materská škola, prvý a druhý stupeň ZŠ s vyučovacím jazykom slovenským.

Základná škola s ročníkmi I-IV č. 2 Gemelčička (funguje ako vysunuté pracovisko Základnej osemročnej školy Plopiș) – materská škola a prvý stupeň ZŠ.

Základná škola s ročníkmi I-IV č. 3 Gemelčička (funguje ako vysunuté pracovisko Základnej osemročnej školy Plopiș) – prvý stupeň ZŠ.

Základná škola s ročníkmi I-IV Tusa (funguje ako vysunuté pracovisko Technologického lýcea Sîg) – prvý stupeň ZŠ.

Župa Timiș (23 žiakov):

Základná škola s ročníkmi I-IV Butín (funguje ako vysunuté pracovisko Teoretického lýcea v Gătaia) – materská škola a prvý stupeň ZŠ.

Materská škola Vukova (funguje ako vysunuté pracovisko Základnej osemročnej školy Chevereșu Mare).

Vyučovanie slovenského jazyka prebieha v školskom roku 2016-2017 aj na nasledovných školách s vyučovacím jazykom rumunským:

Župa Arad (118 žiakov):

Teoretické lýceum Jozefa Gregora Tajovského v Nadlaku – na prvom a druhom stupni ZŠ a na strednej škole.

Župa Bihor (70 žiakov):

Národné kolégium Mihaia Eminescu v Oradea – na prvom a druhom stupni ZŠ a na strednej škole

Technologické lýceum v Popești – na druhom stupni ZŠ a na strednej škole

Základná osemročná škola Derna – na prvom stupni ZŠ

Základná osemročná škola Mădăras – na prvom a druhom stupni ZŠ.

Župa Timiș (17 žiakov):

Základná škola s ročníkmi I-IV Butín (funguje ako vysunuté pracovisko Teoretického lýcea v Gătaia) – na prvom stupni ZŠ.

E/ Na Teoretickom lýceu J. G. Tajovského v Nadlaku pôsobí v školskom roku 2016/2017 1 učiteľ slovenského jazyka vyslaný MŠVVaŠ SR.

F/

V rámci grantového systému ÚSŽZ bolo v roku 2017 v Rumunsku v oblasti školstvo a vzdelávanie podporených 19 projektov v celkovej sume 37 600 Eur.

Pedagógovia a študenti z Rumunska sa v roku 2016 zúčastnili na týchto podujatiach organizovaných MŠVVaŠ SR: Výjazdová škola v prírode Rumunsko,

Letná škola bábkového divadla, Detská krajanská univerzita, Letný tábor mladých výskumníkov UNESCO, Škola v prírode III. turnus /Rumunsko-Ukrajina/, Výjazdový metodický kurz pre učiteľov – Rumunsko, Metodický kurz pre učiteľov – sakrálné stavby, Letná škola choreografie ľudového tanca – Heľpa, Bilingválna škola slovenských reálií a anglického jazyka, Kurz slovenského jazyka a odbornej prípravy pre maturantov, Metodický kurz pre učiteľov – cestujeme po hradoch a zámkoch, Letná škola mladých informatikov/letná škola kreatívnej ekonomiky, Metodický kurz pre učiteľov – slovenský národný korpus, Mikuláš a Vianoce na Slovensku

V roku 2016 sa na uvedených vzdelávacích programoch a podujatiach, ktoré pre Slovákov žijúcich v zahraničí pripravilo MŠVVaŠ SR, zúčastnilo 181 účastníkov z Rumunska.

V akademickom roku 2016/2017 sa 7 rumunských študentov a vysokoškolských pedagógov zúčastnilo na Letnom seminári slovenského jazyka a kultúry Studia Academica Slovaca.

V rámci akademického roka 2015/2016 (od 1.1. 2016 do 31. 8. 2016) študovalo na Slovensku 36 študentov z Rumunska v rámci udelených štipendií vlády SR pre Slovákov žijúcich v zahraničí. V akad. roku 2016/2017 študuje na Slovensku 29 štipendistov vlády SR z Rumunska.

G. Najaktuálnejšie potreby škôl s vyučovacím jazykom slovenským v Rumunsku:

- zabezpečenie učebníc v slovenskom jazyku pre všetky vyučovacie predmety (prostredníctvom vydania prekladov);
- vybavenie škôl nábytkom a IKT (počítače, dataprojektory, skenery, tlačiarne, kopírky, interaktívne tabule, atď.);
- zabezpečenie učebných pomôcok pre všetky stupne škôl a pre všetky predmety v materinskom jazyku (nástenné tabule, mapy, glóbusy,
- pracovné zošity, atlasy, CD a DVD so slovenskými rozprávkami a filmami);
- doplnenie knižného fondu školských knižníc;
- finančné prostriedky na opravu školských budov;
- motivácia rodičov na zápis detí do škôl s vyučovacím jazykom slovenským.

SLOVINSKO

V Slovinsku nemajú Slováci štatút národnostnej menšiny a neprebíha tu vzdelávanie Slovákov v slovenskom jazyku. Pozoruhodný je však záujem slovinských študentov o slovenský jazyk. Na Filozofickej fakulte Univerzity v Ljubljane sa v súčasnosti 11 študentov slovakistov venuje štúdiu slovenčiny v kombinácii s iným predmetom. Ďalších 10 študentov sa venuje slovenčine v rámci voliteľných predmetov. Okrem toho lektori slovenčiny vedú krúžky slovenského jazyka na Gymnázium Ledine v Ljubljane, na ZŠ v obci Vrhnika, pravidelne organizujú prednášky o slovenskom jazyku, slovenskej kultúre a literatúre na Gymnázium v meste Celje, ako aj v rámci Slovanského klubu na Gymnázium v Novej Gorici.

F/ V rámci grantového systému ÚSZZ bol v roku 2017 v oblasti školstvo a vzdelávanie v Slovinsku podporený 1 projekt v sume 1 900 Eur.

SRBSKO

A/ Vzdelávanie v jazyku národnostných menšín v Srbsku prebieha v zmysle viacerých zákonov týkajúcich sa jednotlivých stupňov vzdelávania, učebníc, ako aj národnostných rád. Všetky ustanovizne vzdelávania, v ktorých prebieha vyučovanie v slovenskom jazyku, sú štátne školy naviazané na republikový rozpočet a ich prevádzkovanie financujú lokálne samosprávy. Národnostná rada slovenskej národnostnej menšiny prostredníctvom projektov a z vlastného rozpočtu podporuje odborné zdokonaľovanie učiteľov, poskytuje štipendiá študentom, ktorí študujú deficitné odbory, vybavuje školy didaktickými pomôckami a podporuje projekty, ktorými sa podporuje zápis prvákov do slovenských tried a tým aj zachovávanie národnej identity a slovenskej kultúry.

B/ Spolupráca so Srbskom bola v r. 2016 posilnená podpisom nového dokumentu Program spolupráce medzi MŠVVaŠ SR a Ministerstvom školstva, vedy a technologického rozvoja Srbskej republiky v oblasti vzdelávania na roky 2016 – 2020. Do programu spolupráce bolo zapracovaných viacero nových článkov. V rámci čl. 8 slovenská strana poskytne 3 štipendiá na 1 semester pre študentov vysokých škôl v Srbsku so špecializáciou „učiteľ slovenského jazyka a literatúry“, za účelom podpory výučby slovenského jazyka v Srbsku. Zároveň bol do programu spolupráce zapracovaný čl. 10.3, v rámci ktorého slovenská strana každoročne poskytne 10 miest študentom pedagogických vysokoškolských odborov zo SR na 21-dňové stážové pobyty, resp. výkon pedagogickej praxe v slovenských školách v Srbskej republike, v súlade s požiadavkami krajanskej organizácie v Srbskej republike.

C/ Vzdelávanie v slovenskej reči pre deti jasličkového, predškolského a prípravného veku sa v Srbsku uskutočňuje v 11 lokálnych samosprávach.

Vzdelávanie týchto najmenších detí prebieha v jednorečových, dvojrečových, alebo v trojrečových skupinách. Jednorečové vzdelávanie v slovenskom jazyku prebieha v B. Petrovci, Kulpíne, Hložanoch, Selenči, Pivnici, Silbaši, Kysáči, Novom Sade, Kovačici, Padine, Aradáči, Jánošíku, Starej Pazove a Lugu. Dvojrečové vzdelávanie v slovenskom a srbskom jazyku prebieha v obci Lalit' a trojrečové vzdelávanie najmenších detí v srbskom, slovenskom a maďarskom jazyku prebieha v obci Biele Blato.

V MŠ v Novom Sade, Bielom Blate, Báčskej Palanke a v Čeláreve sa za finančnej podpory NRSNM realizuje alternatívny program slovenského jazyka (2 hodiny týždenne) pre slovenské a inorečové deti v srbských skupinách. V Novom Sade sa otvorila skupina pre vzdelávanie v slovenskej reči.

Úplná výučba na ZŠ v slovenskej reči prebieha na nasledovných školách: ZŠ J. Kollára v Selenči (16 tried a 1 trieda pre deti s osobitnými potrebami), ZŠ 15. októbra v Pivnici (10 tried), ZŠ Jána Čajaka v B. Petrovci (24 tried a 3 triedy s osobitnými potrebami), ZŠ Jána Amosa Komenského v Kulpíne (8 tried), ZŠ Jozefa Marčoka Dragutina v Hložanoch (9 tried), ZŠ Ľudovíta Štúra v Kysáči (15 tried), ZŠ hrdinu Janka Čmelíka v Starej Pazove (15 tried), ZŠ T. G. Masaryka v Jánošíku (6 tried), ZŠ maršala Tita v Padine (24 tried), ZŠ mladých pokolení v Kovačici (13 tried a 3 triedy pre deti s osobitnými potrebami), ZŠ bratstvo v Aradáči (8 tried).

Okrem toho existujú školy, na ktorých sa po slovensky vyučujú všetky predmety na 1. stupni a na 2. stupni majú žiaci slovenčinu 4 – 5 hodín týždenne. Sú to nasledovné školy: ZŠ Nestora Žučného v Laliti, ZŠ bratstva a jednoty v Bielom Blate, ZŠ Jovana Popoviča v Suseku (pobočka Lug), ZŠ bratov Novakovcov v Silbaši, ZŠ Savu Šumanoviča v Erdevíku (s pobočkami Luba a Bingul'a). Na ZŠ 22. júla v Krčedíne (pobočka Slankamenské Vinohrady) sa slovenčina vyučuje na 1. stupni pre 6 žiakov.

NRSNM dáva súhlas na otvorenie tried s menším počtom detí ako 15 pre ZŠ v Kulpíne, Hložanoch, Aradáči, Jánošíku, Laliti, Silbaši, Erdevíku, Krčedíne, a v Suseku. V školskom roku 2016/2017 sa v Starej Pazove a v Kysáči zatvorili po 1 triede; v Jánošíku a v Erdevíku sa na 1. stupni spojili do 1 kombinovanej triedy.

Slovenský jazyk s prvkami národnej kultúry sa ako výberový predmet v školskom roku 2016/2017 vyučuje na 37 školách. V školách v Maliči a v Starej Pazove sa slovenčina vyučuje fakultatívne ako voľná aktivita za finančnej podpory NRSNM.

Na úrovni stredných škôl sa po slovensky vyučuje v 8 triedach (po 2 triedy v ročníku) na Gymnáziu Jána Kollára v Báčskom Petrovci, v 4 triedach (po 1 triede v ročníku) na Gimnáziu Mihajla Pupina v Kovačici a v 4 triedach (po 1 triede v ročníku) na Strednej zdravotníckej škole 7. apríla v Novom Sade na všeobecnom odbore – zdravotná sestra. Pre stredoškóľakov v triedach so srbskou vyučovacou rečou v Šíde, Bácskej Palanke, Kovačici a Starej Pazove sa organizujú hodiny slovenčiny fakultatívne a učiteľov financuje NRSNM.

NRSNM finančne podporuje žiakov v slovenských triedach sústavne od roku 2005.

Pre žiakov ZŠ sa vypracúvajú autorské učebnice, alebo sa prekladajú zo slovenčiny za finančnej podpory ministerstva Srbskej republiky. Pre gymnáziá existujú v slovenskom jazyku zastaralé učebnice z 90-tych rokov minulého storočia, ktoré je potrebné novelizovať. Pre odborné predmety na strednej zdravotníckej škole sa učebnice dovážajú z materskej krajiny so súhlasom MŠ Srbskej republiky.

Na vysokých školách je štúdium slovenského jazyka možné na univerzite v Novom Sade a v Belehrade.

D. Podľa evidencie MŠ Srbskej republiky sa v školách s úplnou výučbou po slovensky vyučuje 2595 žiakov (v roku 2008 ich bolo 3263). V 8. ročníku je 347 žiakov a v 1. ročníku je 297 žiakov. V triedach pre deti s osobitnými potrebami sa vyučuje 39 žiakov.

Školy, kde sa slovenský jazyk vyučuje s prvkami národnej kultúry ako výberový predmet, navštevuje 667 žiakov v 13 okresoch.

V gymnáziách študuje 265 študentov a na strednej zdravotníckej škole študuje 117 študentov.

E. Do Srbska nie sú vyslaní žiadni učitelia zo Slovenska.

F. V rámci grantového systému ÚSŽZ bolo v roku 2017 v Srbsku v oblasti školstva a vzdelávania podporených 47 projektov v celkovej sume 63 020 Eur, pričom 1 podporený projekt (výmena okien na ZŠ Jána Kollára v Selenči) bol investičného charakteru v celkovej podporenej sume 8000 Eur. V roku 2016 boli poskytnuté investície na rekonštrukciu siete optického internetu na Gymnáziu J. Kollára so žiackym domovom v Báčskom Petrovci v celkovej výške 2100 Eur a v roku 2015 bol schválený investičný projekt na sanáciu uličnej časti ZŠ hrdinu Jána Čmelíka v celkovej výške 820 Eur.

Pedagógovia a žiaci zo Srbska sa zúčastnili na týchto vzdelávacích podujatiach organizovaných MŠVVAŠ SR: Škola v prírode a zimné športy, Súťaž v digitálnej fotografii a krátkej filmovej tvorbe, Škola v prírode I. turnus (Srbsko – Maďarsko), Letná škola tradičnej kultúry regiónov Slovenska, Letná škola bábkového divadla, Detská krajanská univerzita, Letný tábor mladých výskumníkov UNESCO, Metodický kurz pre učiteľov – sakrálné stavby, Výjazdový metodický kurz pre učiteľov – Srbsko, Letná škola choreografie ľudového tanca – Heľpa, Mobilná učebňa slovenského jazyka – cestujeme, Bilingválna škola slovenských reálií a anglického jazyka, Kurz slovenského jazyka a kultúry pre krajanov, Kurz slovenského jazyka a odbornej prípravy pre maturantov, Letná škola mladých vedcov, Metodický kurz pre učiteľov – cestujeme po hradoch a zámkoch, Letná škola mladých informatikov/Letná škola kreatívnej ekonomiky, Metodický kurz pre učiteľov – slovenský národný korpus, Mikuláš a Vianoce na Slovensku.

V roku 2016 sa na uvedených vzdelávacích programoch a podujatiach pripravovaných pre Slovákov žijúcich v zahraničí zúčastnilo celkom 356 účastníkov zo Srbska.

Na letnom seminári slovenského jazyka STUDIA ACADEMICA SLOVACA sa v r. 2016 zúčastnilo 5 srbských študentov a vysokoškolských pedagógov zo Srbska.

V rámci akademického roka 2015/2016 t. j. v období od 1. 1. 2016 do 31. 8. 2016 študovalo v SR 193 študentov v rámci poskytnutých štipendií vlády SR, v akademickom roku 2016/2017 študuje na Slovensku rovnaký počet vládnych štipendistov zo Srbska.

G. Najväčším problémom v súčasnosti je predpis MŠ Srbskej republiky, na ktorého základe sa všade tam, kde sa prihlási menej ako 15 žiakov, spájajú 2 – 3 školy dohromady. Keďže je to pre žiakov veľmi nevýhodné a reálne hrozí ich úbytok, NRSNM hradí v prípade 24 skupín plat učiteľa vo výške 10% z učiteľského platu za každú skupinu, aby deti nemuseli cestovať počas vyučovania do inej školy, ale aby do každej z týchto škôl prišiel učiteľ. Takáto forma vyučovania je však neprijateľná pre riaditeľov škôl, nakoľko do ich škôl chodia cudzí učitelia, ktorí nie sú ich zamestnancami, pričom aj známujú ich žiakov. Toleruje sa to výnimočne iba tento školský rok. Všetkých 14 národnostných menšín v Srbsku sa snaží vyriešiť tento problém, zatiaľ sa to však končí iba pri sľuboch ministerstva školstva a aj naďalej sa požaduje 15 žiakov v skupine (v praxi to znamená kombinácia od 1. do 8. ročníka v jednej triede).

Problémom, s ktorým zápasí Gymnázium J. Kollára v Báčskom Petrovci, je, že posledné 2 roky tretina učiteľov nemá úplnú pracovnú normu (z 32 vyučujúcich až 12 učiteľov pracuje aj v knižnici, v žiackom domove a na iných školách). Tým, že na základných a stredných školách z roka na rok rapidne klesá počet slovenských žiakov, hrozí nebezpečenstvo ďalšieho znižovania pracovných úväzkov a možnosť odchodu odborníkov zo školy, čo by reálne mohlo ohroziť prácu tejto významnej slovenskej inštitúcie. Víziou vedenia školy je otvárať nové odbory, o ktoré je momentálne veľký záujem a tak pritiahnúť do školy ďalších študentov (napr. informačné technológie).

Paradoxne sa na niektorých školách pociťuje nedostatok slovenských učiteľov pre niektoré odbory a čoraz častejšie v školách s vyučovacím jazykom slovenským vyučujú učitelia neslovenskej národnosti so slabou znalosťou spisovnej slovenčiny.

Ďalším problémom sú materské školy.

Jednou z príčin, že sa slovenské deti zapisujú do srbskej a nie slovenskej základnej školy, je fakt, že v materskej škole získavajú základné poznatky v srbčine. Rodičia preto usúdia, že deťom bude ľahšie pokračovať vo výučbe po srbsky. Vo Vojvodine iba menšia časť slovenských detí má predškolskú výchovu zabezpečenú v slovenčine. Zákomom by mal byť preto uzákonený záväzok lokálnej samosprávy, aby boli v materských školách v multi etnických prostrediach záväzné hodiny materinského jazyka a aby na to boli v rozpočte viazané finančné prostriedky.

UKRAJINA

A/ Zmluvno-právnu základňu pre rozvoj slovenského menšinového školstva a kultúry na Ukrajine tvorí Ústava Ukrajiny a Zákon o národnostných menšinách na Ukrajine. Ústava Ukrajiny zaručuje príslušníkom národnostných menšín právo na vzdelávanie sa v ich materinskom jazyku. Zákon o národnostných menšinách toto právo rozpracúva a dopĺňa. Štát zabezpečuje prípravu pedagogických, kultúrnych a osvetových pracovníkov prostredníctvom siete vzdelávacích inštitúcií. V súlade s platnou legislatívou Zakarpatská štátna oblastná administratíva spolu s Centrom kultúr národnostných menšín Zakarpatska poskytujú stálu pomoc občianskym združeniam Slovákov pri realizácii ich kultúrnych, informačných a osvetových podujatí, ako aj vydavateľskej činnosti.

B/ Bilaterálna spolupráca medzi SR a Ukrajinou v oblasti vzdelávania sa realizuje na základe platného Programu spolupráce medzi MŠVVaŠ SR a Ministerstvom vzdelávania a vedy Ukrajiny na roky 2005 – 2008. Po vzájomnom súhlase bola predĺžená platnosť programu do podpisu nového zmluvného dokumentu.

Súčasťou zmluvného dokumentu je aj podpora oboch národných jazykov formou vysielania lektorov na zmluvné lektoráty. Slovenský lektor pôsobí na Užhorodskej národnej univerzite.

V súlade so Zmluvou o dobrom susedstve, priateľských vzťahoch a spolupráci medzi Ukrajinou a Slovenskou republikou a na základe iniciatívy ukrajinskej strany bola v roku

1994 vytvorená Medzivládna slovensko-ukrajinská komisia pre národnostné menšiny, školstvo, kultúru a vedecké styky, ktorá plní funkciu poradného orgánu vládnych kabinetov oboch štátov a zaoberá sa komplexnou problematikou slovenskej menšiny na Ukrajine a ukrajinskej menšiny na Slovensku. Výrazným pokrokom v rokovaní komisie je pridelenie priestorov pre zriadenie Centra slovenskej kultúry v Užhorode a Centra ukrajinskej kultúry v Prešove.

C/ Od roku 2014 sa začalo s vyučovaním slovenčiny v predškolských zariadeniach č. 42 a č. 36 a v MŠ Lastovička v Užhorode.

Slovenský jazyk sa vyučuje v špecializovanej všeobecno-vzdelávacej škole č. 4 s prehĺbeným vyučovaním slovenského jazyka v Užhorode.

Ďalej sa slovenčina vyučuje v 10 školách Zakarpatskej oblasti: VVŠ I. – III. stupňa v Storožnici, VVŠ I. - II. stupňa v Serednom, VVŠ I. – II. stupňa v Antalovciach, Gymnázium I. – II. stupňa v Perečine, VVŠ I. – III. stupňa v Turích Remetách, Gymnázium vo Veľkom Bereznom, VVŠ I.- III. stupňa vo Veľkom Bereznom, VVŠ I. – III. stupňa v Malom Bereznom, Lingvistické gymnázium v Užhorode, VVŠ I. – II. stupňa v Dlhom.

D/ Celkovo sa v predškolských zariadeniach v školskom roku 2016/2017 učí slovenčinu 111 detí.

Celkovo sa v školskom roku 2016/2017 učí slovenský jazyk rôznou formou 720 žiakov, čo je o 143 žiakov viac ako v minulom školskom roku.

E/ Na 4. základnej všeobecno-vzdelávacej škole s prehĺbeným vyučovaním slovenského jazyka v Užhorode pôsobia v školskom roku 2016/2017 5 učitelia slovenského jazyka vyslaní MŠVVaŠ SR.

F/ V rámci grantového systému ÚSZZ nebol v roku 2017 na Ukrajine v oblasti školstvo a vzdelávanie podporený žiaden projekt, keďže žiaden projekt v tejto oblasti nebol predložený.

Slovenskí žiaci a učitelia z Ukrajiny sa zúčastnili na nasledovných vzdelávacích podujatiach organizovaných MŠVVaŠ SR: Škola v prírode a zimné športy, Ozdravný tábor pre deti z Ukrajiny, Letná škola tradičnej kultúry regiónov Slovenska, Detská krajanská univerzita, Letná škola bábkového divadla, Letný tábor mladých výskumníkov UNESCO, Škola v prírode III. turnus (Rumunsko – Ukrajina), Letná škola choreografie ľudového tanca – Heľpa, Mobilná učebňa slovenského jazyka – cestujeme, Bilingválna škola slovenských reálií a anglického jazyka, Kurz slovenského jazyka a kultúry pre krajanov, Kurz slovenského jazyka a odbornej prípravy pre maturantov, Letná škola mladých vedcov, Letná škola mladých informatikov/letná škola kreatívnej ekonomiky, Metodický kurz pre učiteľov – slovenský národný korpus, Mikuláš a Vianoce na Slovensku.

V roku 2016 sa na uvedených vzdelávacích programoch a podujatiach pripravovaných MŠVVaŠ SR zúčastnilo celkom 250 účastníkov z Ukrajiny.

V rámci akademického roka 2015/2016 (od 1.1. 2016 do 31. 8. 2016) študovalo na Slovensku 18 študentov z Ukrajiny v rámci udelených štipendií vlády SR pre Slovákov žijúcich v zahraničí. V akademickom roku 2016/2017 študuje na Slovensku 20 štipendistov vlády SR z Ukrajiny.

G/ V oblasti ochrany národnostných menšín došlo na Ukrajine v konkrétnych otázkach k pokroku, je však potrebné pokračovať vo vytváraní podmienok pre zachovanie ich identity a pri uplatňovaní práv osôb patriacich k národnostným menšinám. I keď právny systém na Ukrajine obsahuje práva národnostných menšín a aspekty jazykovej politiky vo vzťahu k menšinám, napriek tomu je neaktuálny a má zásadné nedostatky. Zákony v oblasti ochrany práv národnostných menšín, rovnako ako ďalšie zákony týkajúce sa jazyka a vzdelávania národností sú často nejasné, alebo si navzájom odporujú. Avšak najväčším nedostatkom týchto zákonov je nízka miera implementácie, daná tým, že občania sú nedostatočne oboznámení so zákonmi. Preto je potrebné, aby ukrajinská vláda zvažila komplexnú reformu právneho systému týkajúceho sa menšinových otázok. Národnostná problematika a právna úprava problematiky národnostných menšín úzko súvisí s intenzitou prebiehajúcich spoločenských zmien v politickom a ekonomickom systéme, ako aj v právnom poriadku Ukrajiny. Prvoradú úlohu pritom má morálna zodpovednosť jednotlivca za zachovanie svojej vlastnej národnej identity.

V jednotlivých školách s vyučovaním slovenského jazyka je nedostatok: učebníc, didaktických materiálov, literárnych textov a cvičebníc, slovníkov, detských časopisov, umeleckej literatúry pre deti v slovenskom jazyku (rozprávky, poézia), CD – ľudové i súčasné slovenské piesne a portréty slovenských detských spisovateľov, interaktívnych tabúl, projektorov, atď. Niektoré školy by privítali aj zriadenie moderných učební slovenského jazyka a literatúry.

3.

Východiská a návrh riešení na podporu vzdelávania v slovenskom jazyku a uchovania jazykovej identity u Slovákov so štatútom národnostnej menšiny žijúcich v okolitých krajinách

Problematické okruhy súvisiace so školstvom a vzdelávaním Slovákov žijúcich v jednotlivých krajinách so štatútom národnostnej menšiny sú často krát identické, resp. v mnohom sa prelínajú. V súčasnosti je vo väčšine krajín evidentný pokles osôb hlásiacich sa k slovenskej národnosti, čo má priamy vplyv na záujem o vzdelávanie sa v slovenskom jazyku a na uchovávanie jazykovej identity. Príčiny sú na jednej strane objektívne – klesajúca demografická krivka obyvateľstva a neustály nárast vyst'ahovaných osôb slovenskej národnosti z týchto krajín buď na Slovensko, alebo do západných krajín. Príčiny sú však aj iného charakteru – skrytá tendencia v niektorých krajinách a snaha o asimiláciu národnostných menšín, nedôsledné dodržiavanie domácej legislatívy v oblasti práv národnostných menšín, nevraživosť medzi krajanskými spolkami, nedostatočný záujem rodičov o zapisovanie svojich detí do slovenských škôl a o výučbu v slovenskom jazyku a pod. V tejto súvislosti je potrebné neustále využívať existujúce medzinárodné zmluvné dokumenty a bilaterálne platformy na rokovanie

o zhoršujúcich sa podmienkach v oblasti vzdelávania sa slovenskej národnostnej menšiny vo svojom rodnom jazyku v snahe nachádzať objektívne riešenia na udržanie úrovne národnostného školstva a vzdelávania sa v slovenskom jazyku. Jedným z možných riešení pri znižujúcom sa počte zapísaných detí do 1. tried základných škôl je poskytovať budúcim prvákovi v predmetných krajinách motivačné balíčky pozostávajúce zo základných potrieb pre 1. triedu, ktoré by mohli motivovať rodičov k zápisu ich detí do slovenských škôl, resp. škôl s vyučovaním slovenčiny. Ďalším prostriedkom na udržanie úrovne slovenského školstva v zahraničí je v zmysle zákona poskytovať finančné prostriedky v rámci grantového systému ÚŠZZ, ale aj z MŠVVaŠ SR dôsledne v súlade so zásadou špecifického prístupu, ktorou sa rozumie prihliadať na špecifické potreby Slovákov žijúcich v jednotlivých krajinách v súlade s ich vlastnými prioritami. Takýmto spôsobom je možné zvyšovať úroveň slovenských škôl ich lepším vybavením, zabezpečením potrebných učebníc, učebných pomôcok a literatúry, zvyšovať kvalifikáciu a odbornú úroveň slovenských pedagógov a tým skvalitňovať výučbu v slovenskom jazyku, ako aj zvyšovať záujem mladých ľudí o tieto školy. Problémom je aj otázka (motivácie) návratu do domovskej krajiny vládných štipendistov z radov Slovákov žijúcich v zahraničí po absolvovaní štúdia na Slovensku, aby bol naplnený pôvodný zámer udeľovania týchto štipendií. Motivovanie slovenských detí v zahraničí v snahe upevniť ich národné povedomie je možné aj inými spôsobmi – propagáciou krajiny ich predkov - Slovenska, organizovaním letných táborov pre krajanskú mládež na území Slovenska, vystúpeniami slovenských umelcov v krajanskom prostredí, organizovaním súťaží a zúčastňovaním sa na vzdelávacích podujatiach organizovaných na Slovensku, atď. Taktiež je nevyhnutné zabezpečiť, aby vysielaní učitelia zo SR do slovenských škôl v zahraničí boli efektívne využívaní nielen na pedagogickú, ale aj osvetovú činnosť. Veľmi účinnou formou zvyšovania záujmu o slovenský jazyk je aj nadväzovanie družobných vzťahov medzi školami v Slovenskej republike a krajanskými školami.

Spracovala: PhDr. Vilma Prívarová, Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí